

ПРАКТИЧНА ЛЕКЦИЈА

Nyjat e përparme: i, e, të, së

Kategoriја на лекцијата: Mësimе të gjuhës shqipe

Katër nyjat që lidhin mbiemrin dhe gjinoren me emrin, dhe rregulli i thjeshtë për të zgjedhur atë të duhurën.

Nyjat e përparme: i, e, të, së

Nyja e përparme është një veçori e shqipes që nuk e ka pothuajse asnjë gjuhë tjetër europiane. Ajo **nuk tregon shquarsi** — shquarsia jepet nga mbaresа e emrit — por **lidh** me emrin një mbiemër të nyjshëm, një emër në gjinore ose një numëror rreshtor.

Çfarë lidh nyja

Lidh	Shembull
Mbiemër të nyjshëm	<i>djali i mirë, vajza e re</i>
Emër në rasën gjinore	<i>libri i Artës, maja e malit</i>
Numëror rreshtor	<i>kati i tretë, klasa e nëntë</i>
Emër foljor	<i>të ecurit, të folurit</i>

Rregulli i plotë

Rasa	Mashkullore njëjës	Femërore njëjës	Shumës
Emërore	i — djali i mirë	e — vajza e mirë	e — djemtë e mirë
Gjinore	të — i djalit të mirë	së — i vajzës së mirë	të — i djemve të mirë
Dhanore	të — djalit të mirë	së — vajzës së mirë	të — djemve të mirë
Kallëzore	e — djalit e mirë	e — vajzës e mirë	e — djemtë e mirë
Rrjedhore	të — djalit të mirë	së — vajzës së mirë	të — djemve të mirë

Shkurt: së shfaqet vetëm te femërorja njëjës në gjinore, dhanore dhe rrjedhore. Kudo tjetër zgjedh midis *i*, *e* dhe *të*.

Nyja te gjinorja

Te grupi me gjinore, nyja përshtatet me **emrin e parë**, jo me atë në gjinore:

- libri **i** Artës* — *libri* është mashkullor, prandaj **i**.
- çanta **e** Artës* — *çanta* është femërore, prandaj **e**.
- librat **e** Artës* — shumësi merr **e**.

- *maja e malit* — *maja vendos nyjën, jo mali*.

Mbiemra pa nyjë

Jo çdo mbiemër merr nyjë. Mbiemrat e panyjshëm — *trim, punëtor, besnik, shqiptar, modern* — e formojnë femëroren me mbaresë: *djalë trim* → *vajzë trime*.

Nga letërsia shqipe

Naim Frashëri e përsërit nyjën para çdo mbiemri, edhe kur ata radhiten njëri pas tjetrit:

«Gjuha jonë sa **e** mirë! / Sa **e** ëmbël, sa **e** gjerë! / Sa **e** lehtë, sa **e** lirë!»

Nyja është **e** sepse emri *gjuha* është femëror njëjës në rasën emërore. Po të ishte *vendi*, do të kishim *i mirë, i ëmbël, i gjerë*.

Fjalët sinjalizuese

Mbarea e emrit të tregon nyjën: **-i / -u** → mashkullore njëjës; **-a / -ja** → femërore njëjës; **-të / -t** → shumës. Pyetjet **i kujt? e kujt?** sinjalizojnë një grup me gjinore, ku nyja është e detyrueshme.

Gabimet e zakonshme

Gabim	Saktë	Pse
<i>vajza i re</i>	vajza e re	femërorja merr e
<i>vajzës të re</i>	vajzës së re	femërore njëjës, dhanore
<i>djemtë të mirë</i>	djemtë e mirë	emërorja e shumës merr e
<i>libri e Artës</i>	libri i Artës	nyja ndjek <i>libri</i>
<i>imirë</i>	i mirë	nyja shkruhet e ndarë

Provo vetë

1. Kjo është shtëpia ___ re. (e)
2. Ia dhashë vajzës ___ vogël. (së)
3. Këta janë nxënësit ___ zellshëm. (e)
4. Maja ___ malit është e bardhë. (e)
5. Fletorja ___ djalit ishte mbi bankë. (e)

Burime dhe referenca

- Naim Frashëri, *Gjuha jonë* (nga *Tehajlat*), 1885.
- *Gramatika e gjuhës shqipe I – Morfologjia*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- *Gramatika e gjuhës shqipe II – Sintaksa*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- *Drejtshkrimi i gjuhës shqipe*, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë, 1973.
- *Fjalori i gjuhës shqipe*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2006.